

**UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ DVOUOBOROVÉHO STUDIA
NA PEDAGOGICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI - UČITELSTVÍ PRO DRUHÝ STUPEŇ
ZÁKLADNÍ ŠKOLY: NĚMECKÝ JAZYK A DALŠÍ OBOR**

Jarmila Dubová

Anotace

Príspevek se zabývá uplatněním absolventů dvouoborového studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci – učitelství pro druhý stupeň základní školy: německý jazyk a další obor. Na cizí jazyky je sice kladen důraz v základním školství, ale převládá výuka angličtiny. Němčina je volitelný předmět, vyučuje se v 7. až 9. ročníku základní školy. Proto bylo záměrem zjistit: a) na jakém typu školy absolventi učí a b) v jakém rozsahu učí vystudovaný obor.

Klíčová slova

Němčina, absolventi, uplatnění, dvouoborové studium, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

**PROFESSIONAL FULFILMENT OF GRADUATES
FROM THE DEPARTMENT OF GERMAN**

The Faculty of Education, Palacký University, Olomouc provides education for primary school teachers. Compared to the recent past, foreign languages are being taught more at the moment, however it is English that predominates. German is taught as an option from 7th to 9th class (age 13–15) and it does not become a compulsory subject until secondary schools. That is why the Department of German wants to find out a) at what types of school and b) to what extent its graduates teach.

Key Words

German language, graduates, fulfilment, Faculty of Education, Palacký University, Olomouc.

1 Úvod

Po vstupu České republiky do EU bylo žádoucí zvýšit úroveň jazykových znalostí žáků, a to zejména s ohledem na jejich další možné pracovní uplatnění. Logicky byl tedy zařazen cizí jazyk již na první stupeň, a to – s výjimkou některých škol v oblastech, které sousedí s Německem a Rakouskem – angličtina.

Na základních a středních školách se jako povinný první cizí jazyk učí angličtina. Němčina je podle Rámcového vzdělávacího programu zařazena jako tzv. doplňující vzdělávací obor. „Do RVP ZV se zařazují *Doplňující vzdělávací obory*, které nejsou povinnou součástí základního vzdělávání, jeho vzdělávací obsah pouze doplňují a rozšiřují. Doplňující vzdělávací obory je možné využít pro všechny nebo jen pro některé žáky jako povinný nebo povinně volitelný vzdělávací obsah“ (1).

Jako další cizí jazyk mají žáci možnost zvolit si na druhém stupni němčinu, nebo španělštinu, nebo ruštinu, popř. francouzštinu. Tento druhý cizí jazyk se vyučuje většinou od 7. ročníku, někde od 8. ročníku. Němčina se dostává do postavení volitelného předmětu, ale není to volba žáků. Nejdříve je třeba vzít v úvahu nabídku školy, tedy skutečnost, kteří učitelé jsou na škole zaměstnání a jakou mají aprobaci. Volbu tohoto předmětu dále nemalou měrou ovlivňují rodiče, kteří svými laickými názory odmítají němčinu jako „tvrdý jazyk“ (němčina má měkké ch), „těžký jazyk s mnoha výjimkami“ (jako by kromě esperanta nějaký jazyk výjimky neměl), „jazyk, kterým skoro nikdo nemluví, všude se domluvíme anglicky“. Poslední argument je poněkud scestný. V sousedním Německu a Rakousku je dohromady 90 milionů německy mluvících obyvatel. Výuka druhého cizího jazyka se tak přesouvá na střední školu, kde si opět žáci mohou vybrat z výše zmíněných cizích jazyků podle nabídky školy.

Výuka němčiny jako cizího jazyka je aktuální téma, protože do ČR je i silný příliv německého kapitálu, ale Němci zaměstnavatelé nejsou schopni – v době krize! – získat zaměstnance, kteří ovládají základní jazykové kompetence němčiny (2).

2 Dotazníkové šetření

Hlavním cílem provedeného dotazníkového šetření bylo zjistit, zda absolventi, kteří vystudovali učitelství německého jazyka pro 2. st. ZŠ a další obor na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, najdou uplatnění na základních školách. Jednotlivými cíli bylo zjistit, jestli ti, kteří nastoupili do školství, vyučují pouze svůj vystudovaný obor, popř. vystudované obory,

konkrétně němčinu, a zda musejí učit předměty, které nevystudovali. Dílčím cílem bylo zjistit, kde se uplatnili ti, kteří do školství nenastoupili.

Podobné šetření proběhlo již v roce 1999. Tehdy šlo o uplatnění absolventů jednooborového studia učitelství němčiny po tříletém bakalářském studiu. Bylo osloveno 110 absolventů z let 1995–1998. Vraceno bylo 76 vyplněných dotazníků, tj. 69 %. Bylo zjištěno, že 78 % respondentů opravdu učí, a to na základních školách, základních školách s rozšířenou jazykovou výukou i na středních školách. Z výsledku šetření vyplynulo, že téměř polovina absolventů učila z důvodů naplnění svého úvazku i jiné předměty, zejména humanitní (např. občanskou výchovu, dějepis, zeměpis, prvouku, rodinnou výchovu atd.), ale ojedinele i předměty odlišné od vystudovaného německého jazyka (např. fyziku, přírodopis, matematiku). Respondenti působící na středních školách vyučovali jiné předměty (např. techniku administrativy) pouze výjimečně. Na ostatních typech škol – základní školy s rozšířenou výukou jazyků, jazykové školy – vyučovali pouze vystudovaný obor. Respondenti, kteří nenastoupili do školství, působili většinou v administrativě. Některé absolventky nebyly zaměstnány z důvodu péče o dítě (3).

3 Soubor respondentů

Základní soubor tvoří absolventi Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Záměrně byli vybráni absolventi čtyřletého dvouoborového studia učitelství němčiny pro 2. st. ZŠ a dalšího oboru, a to: učitelství českého jazyka, anglického jazyka, přírodopisu, matematiky, hudební výchovy, výtvarné výchovy, rodinné výchovy a křesťanské výchovy.

Sběr dat proběhl od září 2007 do září 2009, kdy bylo rozesláno celkem 93 dotazníků, odpovědělo 61 respondentů.

4 Metodika

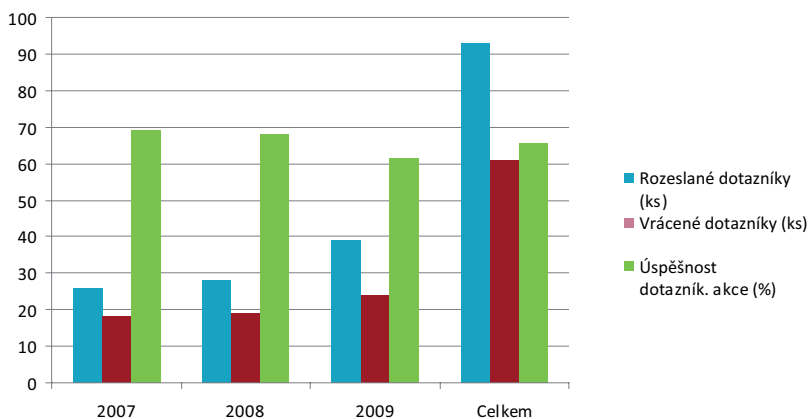
Dotazník zkoumá tři základní oblasti: první se zabývá obecně tím, zda absolventi nastoupili, nebo nenastoupili do školství. Druhá oblast konkretizuje jejich činnost ve školství a třetí se zabývá jejich dalšími plány, zda setrvávají, nebo nesetrvávají ve školství.

Položky jsou otevřené, polootevřené a uzavřené – viz dotazník v příloze.

5 Výsledky

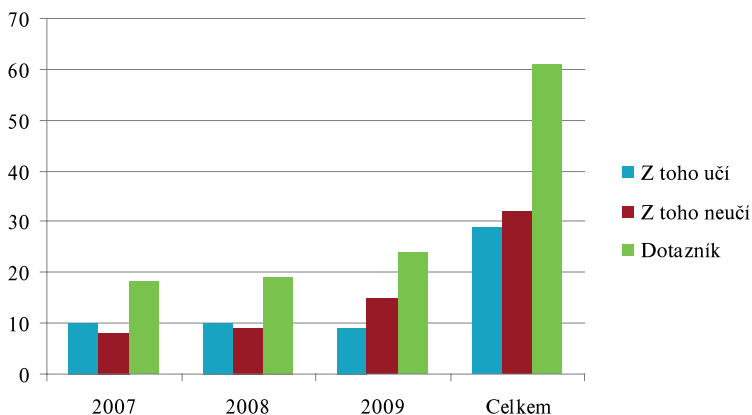
Dotazník byl zaslán mailem třem ročníkům absolventů, a to v roce 2007–2009, odpovědělo 61 respondentů, tj. 64 %.

Graf 1 – Úspěšnost dotazníkové akce v roce 2007–2009:

První otázka zjišťuje, zda vůbec absolventi nastoupili po absolvování studia do školství. V roce 2007 začalo učit 10 absolventů z 18, v roce 2008 to bylo 10 absolventů z 19 a v roce 2009 to bylo 9 absolventů z 24, celkem tedy 29 absolventů z 61, tj. 48 %.

Graf 2 – Srovnání absolventů, kteří nastoupili do školství, a absolventů, kteří nenastoupili do školství:

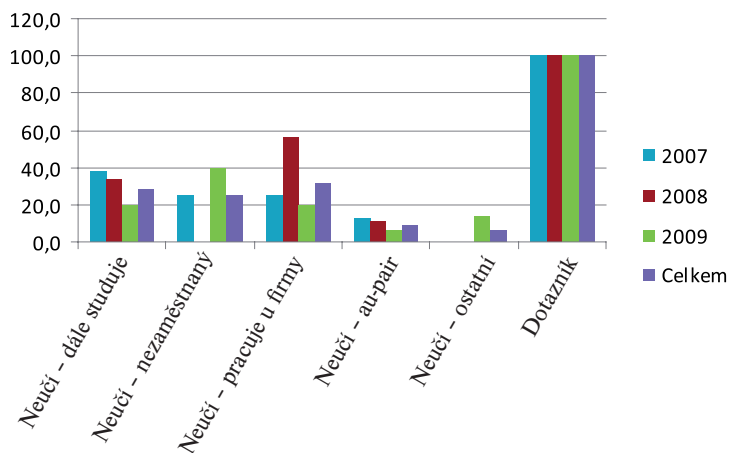
Přesnější srovnání ukazuje uplatnění podle oborů:

Tabulka 1: Srovnání uplatnění podle oborů:

vystudované obory	celkem	vyučuje	nevyučuje
německý jazyk – český jazyk	27	13	14
německý jazyk – anglický jazyk	7	4	3
německý jazyk – občanská výchova	9	4	5
německý jazyk – křesťanská výchova	2	1	1
německý jazyk – hudební výchova	6	2	4
německý jazyk – výtvarná výchova	2	–	2
německý jazyk – rodinná výchova	6	4	2
německý jazyk – přírodopis	6	4	2

Po absolvování PdF v letech 2007–2009 tedy neučí 32, tj. 52 % absolventů, z nichž 9 studuje, 15 pracuje mimo školství a 8 je nezaměstnaných. Obory, které absolventi dál studují, jsou velmi rozdílné – jde o doktorandské studium na PdF UP v Olomouci a o studium různých oborů na další vysoké škole od humanitních předmětů až po ekonomické. Tři absolventky, které pracují jako au-pair, píší, že si chtějí zlepšit jazykové znalosti.

Graf 3 – Uplatnění absolventů, kteří neučí:

Velmi zajímavé odpovědi jsou těch, kteří do školství vůbec nenastoupili (15 respondentů). Jedna absolventka (obor učitelství německého jazyka pro 2. st. ZŠ – učitelství hudební výchovy pro 2. st. ZŠ) napsala: *Chtěla jsem zkusit učit, ale místo jsem vážně nesehnala. Poslala jsem si životopisy na ZŠ, gymnázia i učiliště. Bydlím v X. (vesnice), máme tu ZŠ. Myslela jsem si, že zde mám místo téměř jisté, protože zde chybí učitelka jak na němčinu, tak na hudební výchovu. Vedení školy to ale vyřešilo tak, že HV učí vychovatelka z družiny a NJ učí neaprobovaná učitelka (má v aprobaci chemii a fyziku).* Podobně se vyjádřily další tři absolventky – hledaly práci ve školství, ale našly práci jinde, např.: *Rozesílala jsem životopisy nejen do škol. Ze železáren se ozvali, přijali mě a nabídli příznivé podmínky. Ze školství se neozvali. Nebo ozvali, ale neměli zájem.* Dvě absolventky uvedly, že pracují jako servírky, protože nenašly místo ve školství. Dvě absolventky uvedly, že nepracují ve školství, ale svou práci blíže nespecifikovaly. Všichni ostatní, tj. 11 absolventů, pracují v různých firmách, které vyžadují znalost němčiny, a to na pozicích asistentka, referentka atd. Nejčastějším důvodem, proč absolventi nenastoupili do školství, je finanční ohodnocení, což je velmi lapidárně vyjádřeno slovy: *Moc práce, málo peněz.*

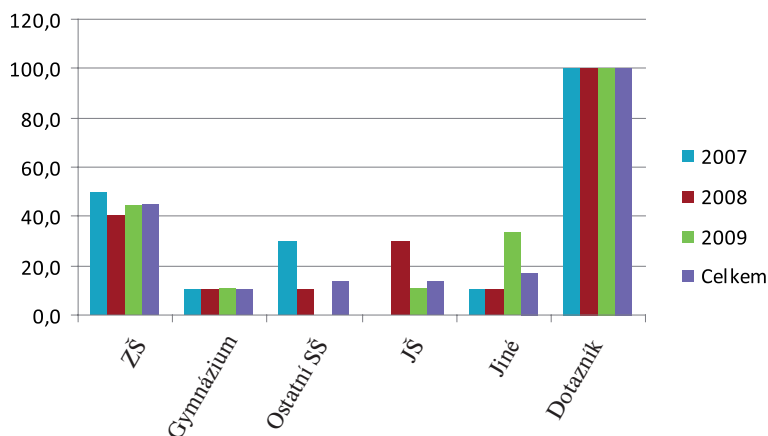
Z celkového počtu 61 respondentů je 8 nezaměstnaných, v roce 2007 to byli 2 absolventi učitelství pro 2. stupeň ZŠ (jedenkrát obor učitelství německého jazyka – učitelství českého jazyka, jedenkrát obor učitelství německého jazyka – učitelství výtvarné výchovy), v roce 2009 to bylo 8 absolventů (jedenkrát obor učitelství německého jazyka – učitelství občanské výchovy, pětkrát obor učitelství německého jazyka – učitelství českého jazyka). Není možné obecně říci, že obor učitelství německého jazyka – učitelství českého jazyka je neperspektivní, protože právě absolventi tohoto oboru pracují často ve firmách za lepších finančních podmínek než ve školství.

Další otázka se týká toho, jak absolventi své místo získali. Zde byla možnost volby: přes pracovní úřad, přes školský úřad, přímo na škole, jinak. Přes pracovní úřad a přes školský úřad nezískal místo nikdo. Většina uvádí, že to bylo přímo na škole: 26 respondentů, tj. 43 %. Ostatní uvedli možnost jinak, a to buď přes známé nebo vyhledali volná místa na webových stránkách.

Absolventi PdF v Olomouci získávají způsobilost pro učitelství předmětů na druhém stupni základních škol. Avšak na základních školách neučí zdaleka všichni. Dvě absolventky učí v mateřské škole, na ZŠ 13 absolventů, na gymnáziích 3 absolventi, na ostatních typech středních škol 4 absolventi, v jazykových školách 4 absolventi a 2 učí ve vzdělávací agentuře. Jedna absolventka uvedla místo pomocného učitele/asistentky učitele v Německu na střední škole – toto

zařazení v ČR není. Většina absolventů tedy učí na druhém stupni základní školy, což odpovídá vystudovanému oboru. Pokud absolventi PdF učí na středních školách, záleží pouze na vedení školy, zda vyžadují, aby si absolventi PdF doplnili vzdělání pro učitele středních škol.

Graf 4 – Uplatnění absolventů ve školství:

Všichni absolventi učí vystudované obory s výjimkou čtyř, kteří učí na jazykové škole pouze angličtinu, dvě učí v mateřské škole a jedna respondentka uvádí asistentské místo učitele v Bavorsku na střední škole.

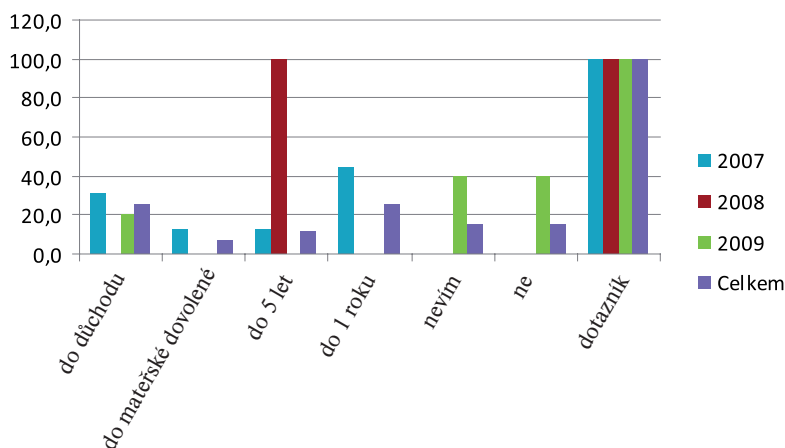
Na základních školách zřejmě není vždy možné zajistit, aby učitelé vyučovali pouze obory, které vystudovali. Je přesně dán počet hodin, který je třeba týdně odučit, takže na doplnění úvazku přidělí vedení předměty, které je třeba doplnit. Absolventi PdF tak vyučují bez příslušné aproby humanitní obory, např. dějepis, základy společenských věd (dříve občanská výchova), hudební výchovu, výtvarnou výchovu, ale také předměty, které s vystudovaným oborem nijak nesouvisí, např. tělesnou výchovu, pracovní činnosti a informatiku. Jde o rozsah 2–8 hodin týdně, respondenti většinou uvádějí, že jde o doplnění úvazku.

Další otázka v dotazníku se ptá, zda mají noví učitelé smlouvu na dobu určitou, nebo neurčitou. Na dobu neurčitou 6 respondentů, tj. 10 % respondentů, na dobu určitou 25 respondentů, tj. 90 % s odůvodněním, že je to na té škole běžná praxe, popř. že nově nastupující učitelé mají smlouvu na dobu určitou, popř. jde o zástup za mateřskou dovolenou.

Poslední otázka se týká další perspektivy, tedy konkrétně toho, zda noví učitelé hodlají setrvat nadále ve školství. Z volby: příští rok, asi pět let, do důchodu, už ne (proč?) vybralo odpověď příští rok: 7 respondentů, do důchodu: 7 respondentů (s komentářem např.: *Určitě chci dělat to, co jsem vždy chtěla a vystudovala*), asi pět let: 6 respondentů, už ne: 3 respondenti. Další respondenti nevybrali žádnou odpověď a na otázku odpověděli např.: *zatím to nedokážu říct*, popř. *do mateřské dovolené a pak se uvidí*.

Zajímavě jsou komentovány odpovědi poslední volby, tj. „už ne“ (už nechci učit). Důvodem jsou jednak finance, což je velmi jasně vyjádřeno slovy: *Nehodlám setrvat ve školství, dám přednost lépe placenému zaměstnání*. Práce jako taková je hodnocena rozporuplně, např. kladně: *Práce je fajn, ale plat hodně demotivující – nastupující učitel bez praxe a ještě k tomu v II. platové třídě je 14 780 hrubého*, ale také se jedna absolventka vyjádřila velmi pesimisticky: *Na ZŠ bych ani při nejlepší vůli nemohla využít svých jazykových znalostí, celkem logicky se obávám, že bych většinu věcí, které momentálně ovládám, zapomněla. Navíc nejsem stavěná na to, abych se pořád někoho prosila, aby mlčel, nebo naopak mluvil...*

Graf 5 – Plány respondentů na setrvání ve školství

6 Závěr

Němčina je volitelný cizí jazyk na základní škole, ale tato volba je ovlivněna nabídkou školy a postojem rodičů, kteří němčinu často odmítají. Jen těžko můžeme odsuzovat školy, kde se němčina vůbec neučí, tj. zájem byl ze strany vedení školy, rodičů, žáků i učitelů tak minimální, že se na některé školy vůbec němčina nevyučuje. Zřejmě se jedná o výjimky na menších školách, ale děje se tak. Proto bylo cílem ankety zjistit, jak se uplatnili absolventi oboru německý jazyk a další obor.

Absolventi PdF učí na všech typech škol (mateřské školy, základní školy, střední školy), většina na základních školách, kde učí němčinu a svůj další vystudovaný obor, někdy ovšem musejí dobrat několik hodin předmětu, který nevystudovali, aby si doplnili úvazek. Ti, kteří neučí němčinu, pracují na jazykových školách, kde učí pouze angličtinu, druhý vystudovaný obor. Své místo získali většinou přímo na konkrétní škole, nikoliv přes školský nebo pracovní úřad. Většina absolventů má smlouvu na dobu určitou, nejčastěji na jeden rok. Otázka, zda chtějí setrvat dále ve školství, je zodpovězena značně rozdílně, přičemž důvodem k odchodu ze školství není jen plat, ale také chování žáků.

Absolventi, kteří neučí, uvádějí jako zaměstnání práce asistentky, popř. referentky ve firmách, kde se vyžaduje znalost němčiny. Některé z těchto absolventek uvedly, že do školství nastoupit chtěly, ale práci nenašly. K práci mimo školství vedou také důvody finanční. Absolventi pedagogických fakult by měli být ti, kteří kvalifikovaně učí a vychovávají na základních, popř. středních školách. To, že odcházejí do firem, je fakt a smutná skutečnost. Absolventi pedagogických fakult by měli naučit tak kvalitně, aby ve firmách byli jejich žáci, ne oni, a aby také za to byli učitelé finančně ohodnoceni.

Výsledky dotazníkového šetření jsou v podstatě očekávané, mohou sloužit k analýze dalšího rozvoje studijních oborů na katedře německého jazyka.

Citace:

- (1) <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>> [cit. 24. 10. 2009].
- (2) <<http://respekt.ihned.cz/analyza/c1-38404050-nein-nehceme-nemcinu>> [cit. 24. 10. 2009].
- (3) DUBOVÁ, J. MATUŠKOVÁ, T. Uplatnění absolventů jednooborového studia učitelství německého jazyka. *Cizí jazyky*. 1999/2000, roč. 43, č. 5, s. 160–161. ISSN 1210-0811.

Příloha

Dotazník

Dotazník pro absolventky a absolventy studia němčiny na PdF UP

Jméno a příjmení: (není povinné)

Rok absolvování:, Vystudovaný obor: němčina +

1. Pracujete jako učitelka/učitel? Ano – ne. Pokud ano, přejděte k otázce 3.
2. Pokud neučíte, označte: jste nezaměstnaná/nezaměstnaný – jste na mateřské dovolené – pracujete jinde. Napište prosím, kde pracujete a proč jste se rozhodli k tomuto zaměstnání.
3. Na kterém typu školy pracujete? Zakroužkujte: ZŠ – osmileté gymnázium – šestileté gymnázium – čtyřleté gymnázium – odborná střední škola – učiliště – odborná střední škola s učilištěm – jazyková škola – jiná (specifikujte)
....
4. Jak jste získala/získal toto místo. Zakroužkujte: přes pracovní úřad – přes školský úřad – přímo na škole – jinak:
5. Kolik hodin výuky týdně vyučujete své vystudované předměty?

předmět	němčina	
Počet hodin týdně		

6. Vyučujete také předměty, které jste nevystudovala/nevystudoval? Které? (Proč?) Nepoužívejte prosím žádné zkratky

předmět		
Počet hodin týdně		

7. Máte smlouvu na dobu neurčitou – určitou (Proč?)
8. Hodláte setrvat ve školství? Označte: příští rok – asi pět let – do důchodu – už ne (Proč?)

Ráda si přečtu všechny další připomínky k tomuto tématu. Děkuji za Váš čas.
S pozdravem Dubová. V Olomouci 2. 10. 2007.

PhDr. Jarmila Dubová, Ph.D.

Katedra německého jazyka, PdF UP